

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΜΕ
ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ
ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ**

Της

ΣΤΕΛΛΑΣ ΤΗΡΗΤΑ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

(PhD in Psychology)

2022

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΜΕ
ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ
ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ**

Της

ΣΤΕΛΛΑΣ ΤΗΡΗΤΑ

Υποβληθείσα στη Σχολή Επιστημών Υγείας σε μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για την απόκτηση του Διδακτορικού Τίτλου στην Ψυχολογία

Σεπτέμβριος, 2022

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΜΕ
ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ
ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ**

Διδακτορική Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής: Μάριος Αργυρίδης – Αν. Καθηγητής Παν.
Νεάπολις

Εξεταστική Επιτροπή:

Εξωτερικός Επιβλέπων: Εύη Μπότσαρη - Καθηγήτρια ΑΣΠΑΙΤΕ

Μέλος Επιτροπής: Στέλιος Γεωργίου - Καθηγητής Παν. Νεάπολις

Μέλος Επιτροπής: Λουκία Ταξιτάρη - Λέκτορας Παν. Νεάπολις

Ευχαριστίες

Αρκετοί άνθρωποι με βοήθησαν καθ' όλη τη διάρκεια της διατριβής, της συλλογής των δεδομένων και της συγγραφής. Ωστόσο, θα ήθελα να εκφράσω ιδιαίτερες ευχαριστίες στον επιβλέποντα της εργασίας αυτής, Δρ. Μάριο Αργυρίδη, για την καθοδήγηση, την αμέριστη συμπαράσταση, το ζήλο και το ενδιαφέρον που επέδειξε σε όλο αυτό το διάστημα, στους Δρ. Κωνσταντίνο Τσαγκαρίδη και Δρ. Λουκία Ταξιτάρη για τα εποικοδομητικά τους σχόλια, παρεμβάσεις και τις διαλέξεις της στατιστικής καθώς και σε όλους τους διδάσκοντες και το προσωπικό της σχολής για τη βοήθεια τους. Επίσης, απευθύνω πολλές ευχαριστίες στους μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα και έδωσαν με τις δηλώσεις τους τη δυνατότητα πραγματοποίησης της μελέτης αυτής και στους γονείς τους, στους συναδέλφους Διευθυντές/τριες και καθηγητές/τριες των σχολείων που βοήθησαν στη συλλογή των δεδομένων, οι οποίοι δεν αναφέρονται εδώ ονομαστικά για σκοπούς προστασίας των προσωπικών δεδομένων των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στην έρευνα.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή διερευνώνται οι σχέσεις μεταξύ της αναποφασιστικότητας και βεβαιότητας σταδιοδρομίας και της αυτοαποτελεσματικότητας λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας με τη σχολική επίδοση των εφήβων. Επίσης, ελέγχθηκαν ενδεχόμενες διαφορές κατά φύλο, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων, τόπο διαμονής και σχολική τάξη. Διενεργήθηκε γραμμική ανάλυση παλινδρόμησης για να ελέγξει ενδεχόμενους προβλεπτικούς παράγοντες της αναποφασιστικότητας σταδιοδρομίας και της αυτοαποτελεσματικότητας λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας. Το δείγμα αποτέλεσαν 490 μαθητές/τριες Λυκείου που φοιτούσαν, κατά τη σχολική χρονιά 2019-2020, σε δημόσια Λύκεια της Κύπρου. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο αναποφασιστικότητας σταδιοδρομίας (Career Indecision Profile-Short by Hui Xu, 2017), η κλίμακα βεβαιότητας/αναποφασιστικότητας (Career Decision Scale by Osipow κ.ά., 1976, 1988), το ερωτηματολόγιο αυτοαποτελεσματικότητας λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας (Career Decision Making Self-Efficacy Scale - Short Form by Betz, & Taylor, 2001) και ένα ερωτηματολόγιο γενικών δημογραφικών στοιχείων που ζητά να δηλωθεί το φύλο, η ηλικία, η σχολική επίδοση, η σχολική τάξη, το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων και ο τόπος διαμονής. Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το SPSS v.25 (Statistical Package for Social Sciences v.25). Πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι συσχετίσεων, χρησιμοποιώντας την ανάλυση συσχέτισης Pearson, για εξακρίβωση ενδεχόμενων συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών και t-tests και one-way Anova για ανίχνευση ενδεχόμενων δημογραφικών διαφορών στις μεταβλητές και γραμμική ανάλυση παλινδρόμησης για εύρεση ενδεχόμενων προβλεπτικών παραγόντων στις μεταβλητές της αναποφασιστικότητας σταδιοδρομίας και αυτοαποτελεσματικότητας λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και συζητούνται τα συμπεράσματα των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας και συγκρίνονται με τα ευρήματα άλλων ερευνητών που μελέτησαν ενδελεχώς τα θέματα αυτά σε ολόκληρο τον κόσμο. Η στατιστικά σημαντική ισχυρή αρνητική συσχέτιση μεταξύ συνολικής αναποφασιστικότητας σταδιοδρομίας και καθενός από τους τέσσερις παράγοντες της και συνολικής αυτοαποτελεσματικότητας και καθενός από τους πέντε παράγοντες της και η στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ βεβαιότητας σταδιοδρομίας και συνολικής αυτοαποτελεσματικότητας και καθενός από τους πέντε παράγοντες της των συμμετεχόντων, που εντοπίστηκαν στην παρούσα έρευνα, συνάδουν με τα ευρήματα

που εντόπισαν και άλλοι ερευνητές, κάποιιοι από τους οποίους χαρακτήρισαν τις σχέσεις αυτές ως αιτιώδεις. Η αρνητική συσχέτιση μεταξύ του παράγοντα της αναποφασιστικότητας Έλλειψη Ετοιμότητας και της σχολικής επίδοσης, που εντοπίστηκε και από άλλους ερευνητές, υποδηλώνει ότι μαθητές/τριες με χαμηλή επίδοση βρέθηκαν να είναι λιγότερο έτοιμοι να προβούν σε αποφάσεις σταδιοδρομίας. Επίσης, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του παράγοντα της αυτοαποτελεσματικότητας Επαγγελματική Πληροφόρηση και της σχολικής επίδοσης που σημαίνει ότι μαθητές/τριες με υψηλότερη επίδοση έχουν μεριμνήσει για να αποκτήσουν περισσότερες πληροφορίες για τη σταδιοδρομία τους. Και αυτό το εύρημα εντοπίστηκε και από άλλους ερευνητές. Αναφορικά με τη μεταβλητή ηλικία, διαφάνηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και βεβαιότητας σταδιοδρομίας, εύρημα που υποστηρίζεται από τη βιβλιογραφία. Είναι αυτονόητο να αυξάνεται η βεβαιότητα σταδιοδρομίας των μαθητών/τριών με την ηλικία. Επίσης, υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ της ηλικίας των συμμετεχόντων και σχολικής επίδοσης. Σχετικά με τις διαφορές φύλου, τα κορίτσια σημείωσαν υψηλότερες τιμές στη συνολική αναποφασιστικότητα, στους παράγοντες της αναποφασιστικότητας Νευρωτισμός, Άγχος Επιλογής/Δέσμευσης και στη σχολική επίδοση, ενώ τα αγόρια σημείωσαν υψηλότερες τιμές στον παράγοντα της αναποφασιστικότητας Έλλειψη Ετοιμότητας και στη συνολική αυτοαποτελεσματικότητα. Αυτές οι διαφορές βρέθηκαν και από άλλους ερευνητές και επιβεβαιώνουν ότι τα κορίτσια αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα αρνητικών συναισθημάτων και σχολικής επίδοσης στην εφηβεία, ενώ τα αγόρια αναμένεται να είναι λιγότερο έτοιμα για την επιλογή σταδιοδρομίας, αλλά δήλωσαν υψηλότερη αυτοαποτελεσματικότητα γιατί θεωρούν ότι μπορούν να τα καταφέρουν στις δραστηριότητες λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας. Το εκπαιδευτικό επίπεδο του πατέρα βρέθηκε να συσχετίζεται θετικά με τον παράγοντα της αναποφασιστικότητας Άγχος Επιλογής/Δέσμευσης, γεγονός που ερμηνεύεται ως μεγαλύτερη πίεση των πατέρων με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο προς τα παιδιά τους με αποτέλεσμα να τους προκαλείται εντονότερο άγχος. Υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου της μητέρας και του παράγοντα της αυτοαποτελεσματικότητας Επαγγελματική Πληροφόρηση γεγονός που μπορεί να υποδηλώνει ότι μητέρες με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο μπορούν να βοηθήσουν περισσότερο ουσιαστικά τα παιδιά τους να αποκτήσουν περισσότερες πληροφορίες για τη σταδιοδρομία τους. Όπως αναμενόταν, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ του εκπαιδευτικού επιπέδου του πατέρα και της μητέρας και της σχολικής επίδοσης, γεγονός που υποστηρίζεται και

από τη βιβλιογραφία, που ερμηνεύεται ως η προσπάθεια των γονέων με υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο να βοηθήσουν τα παιδιά τους να έχουν υψηλότερες επιδόσεις και να κατορθώσουν να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα τελευταία ευρήματα, που υποστηρίζονται και από τη διεθνή βιβλιογραφία, παραπέμπουν στις επιδράσεις του κοινωνικού, εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου των γονέων στα παιδιά.

Αναφορικά με διαφορές ανάμεσα στις σχολικές τάξεις, υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη βεβαιότητα σταδιοδρομίας με τις υψηλότερες τιμές να σημειώνονται στην Γ' τάξη Λυκείου όπου οι μαθητές/τριες έχουν κατασταλάξει με τις επιλογές τους. Επίσης, υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις σχολικές τάξεις στον παράγοντα της αναποφασιστικότητας Άγχος Επιλογής/ Δέσμευσης με τις χαμηλότερες τιμές να σημειώνονται στην Γ' τάξη Λυκείου αφού οι μαθητές/τριες έχουν οριστικοποιήσει τις επιλογές τους. Παρόμοια ευρήματα βρέθηκαν και από άλλους ερευνητές. Υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη μεταβλητή σχολική επίδοση μεταξύ μαθητών/τριών διαφορετικών σχολικών τάξεων με τους μαθητές/τριες της Γ' τάξης Λυκείου να σημειώνουν τις υψηλότερες τιμές και αυτούς της Β' τάξης Λυκείου τις χαμηλότερες τιμές. Τα ευρήματα αυτά, που βρέθηκαν και από άλλους ερευνητές, υποστηρίζονται από τη βιβλιογραφία και υποδηλώνουν ότι στην τελευταία τάξη Λυκείου τα παιδιά βρίσκονται πλέον σε μια περισσότερο βέβαιη φάση όπου και η συναισθηματική τους κατάσταση βελτιώνεται, η βεβαιότητα σταδιοδρομίας τους αυξάνεται και η σχολική τους επίδοση είναι υψηλότερη. Οι στατιστικά σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες της αναποφασιστικότητας σταδιοδρομίας (Άγχος Επιλογής/Δέσμευσης, Έλλειψη Ετοιμότητας, Διαπροσωπικές Συγκρούσεις, βεβαιότητα σταδιοδρομίας, αυτοαποτελεσματικότητα λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας) και αυτοαποτελεσματικότητα λήψης αποφάσεων σταδιοδρομίας (Νευρωτισμός, Έλλειψη Ετοιμότητας, βεβαιότητα και αναποφασιστικότητα σταδιοδρομίας) δείχνουν το δρόμο που πρέπει να πάρουν οι σχολικοί σύμβουλοι για να μειώσουν την αναποφασιστικότητα και να ενισχύσουν την αυτοαποτελεσματικότητα των εφήβων. Αναφέρονται, στη συνέχεια, εκπαιδευτικές και συμβουλευτικές παρεμβάσεις που περιλαμβάνουν προγράμματα ατομικής, ομαδικής και οικογενειακής συμβουλευτικής, δραστηριότητες εξερεύνησης σταδιοδρομίας, εμπειρίες εργασιακής άσκησης, ενίσχυσης της αυτοαποτελεσματικότητας και αύξησης της σχολικής επίδοσης των μαθητών/τριών με χαμηλή επίδοση και των οικογενειών τους όπου χρειάζεται.

Abstract

In the present study we explore the relationships between career indecision, career decision and career decision making self-efficacy with academic achievement among adolescents. We also test individual differences in relation to gender, age, parents' educational background, residence, and students' grades. We also conducted a regression analysis to find any predictors in career indecision and career decision making self-efficacy. 490 students, from first to third grade of public Lyceums in Cyprus, participated in the present study. For data collection, we used the Career Indecision Profile-Short by Hui Xu (2017), the Career Decision Scale by Osipow et.al. (1976, 1988), the Career Decision Making Self-Efficacy Scale - Short Form by Betz, Klein, and Taylor (1996), and an improvised questionnaire for demographic characteristics. The statistical analysis was conducted using the SPSS v.25 (Statistical Package for Social Sciences v.25). Finally, we proceed with a discussion of the conclusions, and the results of the present study are compared to the findings of other researchers who have investigated these issues in depth, worldwide. The strong negative correlations between total career indecision and each one of its four factors and total self-efficacy and each one of its five factors, and the strong positive correlations between career decision and total self-efficacy and each one of its five factors, which were found here, are consistent with the findings of previous research. Some researchers suggest that these are causal relationships. The strong negative correlations between the factor of career indecision 'Lack of Readiness' and academic achievement, which were found in previous research, suggest that students with lower academic achievement are not yet ready to make career decisions. The strong positive correlations between self-efficacy factor 'Occupational Information' and academic achievement, which shows that high achievers have collected more information about their career, were found in previous research too. As far as the variable age is concerned, findings revealed strong positive correlations between age and career decision, which are found in the literature too. The increase in career decision with age is inevitable. Findings revealed strong negative correlations between participants' age and academic achievement. Findings revealed statistically significant differences in total career indecision, in career indecision factors 'Neuroticism/Negative Affectivity', 'Choice/Commitment Anxiety' and in academic achievement between boys and girls with girls scoring higher means, while boys scored higher means in career indecision

factor 'Lack of Readiness' and in total self-efficacy. These statistically significant differences were found in previous research and show that girls reported higher levels of negative feelings and academic achievement during adolescence, while boys are expected to be less ready for career choices, but boys reported higher means in total self-efficacy because they theoretically believe that they can succeed in career making self-efficacy activities. Findings revealed positive correlations between fathers' educational background and career indecision factor 'Choice/Commitment Anxiety', which shows that fathers with higher educational background may put some extra pressure on their children resulting higher levels of anxiety. Findings revealed positive correlations between mothers' educational background and self-efficacy factor 'Occupational Information', which may suggest that mothers with higher educational background can help their children in finding appropriate information for their career. As expected, findings revealed positive correlations between fathers' and mothers' educational background and academic achievement, found in previous research, suggest that parents with higher educational background act as role models and can be of more help for their children in gaining more knowledge, being high achievers and succeeding in tertiary education. The last findings, which are supported by literature review, refer to the impact of parents' social, educational and financial status on their children. Findings revealed statistically significant differences in career decision among school grades with higher means scored at third grade where students have already made their career choices. Findings revealed statistically significant differences in career indecision factor 'Choice/Commitment Anxiety' among school grades, with lower means scored at third grade since students have already finalized their career choices. Findings revealed statistically significant differences in academic achievement among school grades, with third year students scoring highest means and second year students scoring lowest means. The last findings, found in previous research, are supported by the literature and suggest that at third grade of lyceum students are in the final stage, being more confident about their career, their emotional status is improved, and their academic achievement is higher. The statistically significant predictors of career indecision (Choice/Commitment Anxiety, Lack of Readiness, Interpersonal Conflicts, career decision, career decision making self-efficacy) and the statistically significant predictors of career decision making self-efficacy (Neuroticism/Negative Affectivity, Lack of Readiness, career decision, career indecision) show the way to school counsellors to work with students' career indecision and to enhance career self-efficacy. We, also, refer to intervention programs, including personal or group

counselling, workshops on career development, placements, enhancing students' self-efficacy and academic skills, and families where needed.